

שיעורו השבועי של

מו"ר הרב שמעון כהן שליט"א

לעילוי נשמת מו"ח הרה"ג המקובל הרב אליהו עטייה זצ"ל

ספר יהושע
פרק יב

סיכום כיבושי משה והמלכים שהכה יהושע

ראשי פרקים:

לב ליבו של ספר יהושע ✦ גדולתו וגבורתו של משה ✦ המפגש הקדום עם עוג מלך הבשן ✦ מי הוא סיחון? ✦ גבורת משה מכוחם של ישראל ✦ הכל נעשה על פי ה' ✦ דרכי האמורי ✦ משה רבנו נלחם מול תרבות דרכי האמורי ✦ חשיבות המלחמה מול סיחון ועוג ✦ יש ממשיד ויש יורש ✦ אריח על גבי אריח ולבנה על גבי לבנה ✦ ראה במפלתו של רשעים ואמר שירה ✦ אברהם התחיל, משה המשיך ויהושע גמר

לב ליבו של ספר יהושע

הגענו לפרק י"ב, לאמצע הספר, ודומה שפרק זה הוא אכן לב ליבו של ספר יהושע, כפי שנראה בהמשך. בפרק זה בא סיכום הכיבוש לקראת חלוקת הארץ לנחלה, ואין מדובר ברשימה היסטורית של יישובים כבושים לתיוק בספרי תולדות ישראל, אלא בשיר ניצחון והלל על תחיית האומה ומימוש ההבטחה האלקית שניתנה לאבות הקדושים לאחר שנות גלות ארוכות ומרות, ועוד ארבעים שנה של נדודים ואתגרים.

תחילה מצוין כיבוש מלכי האמורי, שמשלו בעבר הירדן המזרחי על ידי משה רבנו, ולאחר מכן מפורטים שלושים ואחד מלכי עבר הירדן המערבי שהוכו על ידי יהושע וצבאו.

גדולתו וגבורתו של משה

בסיכום כיבוש עבר הירדן המזרחי נאמר: "משה עבד ה' ובני ישראל הכו את מלכי הארץ אשר הפך יהושע ובני ישראל שבת המנשה"¹. הכתוב מדגיש שהכיבוש נעשה על ידי משה רבנו וגם החלוקה נעשתה על ידו, ופעמיים מדגיש הכתוב את כינויו של משה - "עבד ה'".

בהמשך, בסיכום כיבוש מלכי עבר הירדן המערבי מודגש שמו של יהושע, "ואלה מלכי הארץ אשר הפך יהושע ובני ישראל בעבר הירדן ומה"², כממשיך דרכו של משה רבנו עבד ה'.

ה"אברבנאל"³ עומד על ההבדל שבין שני האזכורים, וזו לשונו:

"ואלה מלכי הארץ אשר הכו בני ישראל וגו'. כשרצה לזכור המלכים והארץ שכבש יהושע, רצה לזכור בתחילה מה שכבש משה בעבר הירדן, אחר זה יספר מלכי הארץ אשר הכה יהושע וכל בני ישראל וגו'.

פרק יב

פירוט מלכי כנען - כיבוש משה

"ואלה מלכי הארץ אשר הכו בני ישראל וירשו את ארצם בעבר הירדן מזרחה השמש מנחל ארנון עד הר חרמון וכל הערבה מזרחה: סיחון מלך האמרי היושב בחשבון משל מערוער אשר על שפת נחל ארנון ותוף הנחל ורצי הגלעד ועד יבק הנחל גבול בני עמון: והערבה עד ים פנרות מזרחה ועד ים הערבה ים המלח מזרחה דרך בית הישמות ומתימן תחת אשדות הפסגה: וגבול עוג מלך הבשן מתר הרפאים היושב בעשתרות ובאדרעי: ומשל בהר חרמון ובסלכה ובכל הבשן עד גבול הגשורי והמעכתי ורצי הגלעד גבול סיחון מלך חשבון: משה עבד ה' ובני ישראל הכו ויתנה משה עבד ה' ירשה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה".

פירוט מלכי כנען - כיבוש יהושע

"ואלה מלכי הארץ אשר הפך יהושע ובני ישראל בעבר הירדן ומה מבעל גד בבקעת הלבנון ועד ההר החלק העלה שעירה ויתנה יהושע לשבטי ישראל ירשה פמחלקתם: בהר ובשפלה ובערבה ובאשדות ובמדבר ובנגב החתי האמרי והכנעני הפרזי החוי והיבויסי:

מלך יריחו אחד מלך העי אשר מצד בית אל אחד: מלך ירושלים אחד מלך חברון אחד: מלך ירמות אחד מלך לכיש אחד: מלך עגלון אחד מלך גזר אחד: מלך דבר אחד מלך גדר אחד: מלך חרמה אחד מלך ערד אחד: מלך לבנה אחד מלך עדלם אחד: מלך מקדה אחד מלך בית אל אחד: מלך תפוח אחד מלך חפר אחד: מלך אפק אחד מלך לשרון אחד: מלך מדון אחד מלך חצור אחד: מלך שמרון מראון אחד מלך אכשף אחד: מלך תענף אחד מלך מגדו אחד: מלך קדש אחד מלך יקנעם לפרמל אחד: מלך דור לנפת דור אחד מלך גוים לגלגל אחד: מלך תרצה אחד כל מלכים שלשים ואחד".

¹ יהושע יב, ו.

² יהושע יב, ז.

³ אברבנאל יהושע יב, א.

מי הוא סיחון?

מלכם השני של בני האמורי היה סיחון, שלפי המדרש היה גם הוא בן דור המבול - שמחזאל בא על אשתו של חם, סמוך לכניסתה לתיבה וסיחון נולד בתיבה⁹ - והיה אחיו של עוג¹⁰.

כדי להתמודד מול שני מלכים אלה, המייסדים הגדולים של תרבות דרכי האמורי, צריך כוח מיוחד - כוחו של משה רבנו, נותן התורה.

גבורת משה מכוחם של ישראל

הרלב"ג¹¹ מציין שכוחו של משה עמד לו בזכות בני ישראל, ולא בזכות עצמו בלבד, וזו לשונו:

"זכר תחילה מה שנעשה על ידי משה מזאת המלחמה, ואמר בזה תחילה 'אשר הכו בני ישראל', והנה ראוי שייחס זה למשה עמהם, כי על ידו נעשה ולזה זכר בסוף כי משה עבד ה' ובני ישראל עשו זה. והנה לא הזכיר בזה תחילה שם משה, להורות כי משה, אף על פי שגדלה מעלתו מאד, הנה היה ניצוחו אלה המלכים בזכות ישראל מצד ברית השם יתעלה כרות עם אבותיהם, כמו שזכר בתורה".

גבורת משה רבנו היתה מכוחם של ישראל, שהובטחה הארץ לאבותיהם ולאבות אבותיהם.

הכל נעשה על פי ה'

הזכרנו שהכינוי "עבד ה'" כלפי משה רבנו מוזכר פעמיים. **המלבי"ם**¹² עומד על משמעותו של הכינוי, וכה דבריו:

"משה עבד ה' - רוצה לומר שנעשה זאת על פי ה' (הגם שלא היה שייך [ארץ סיחון ועוג] אל ארץ ישראל, והיו מצווים שלא לכבוש חוץ לארץ קודם ארץ ישראל, כמו שדרשו בספרי סוף עקב). וכן מה שנתנה לראובני, עשה זאת מצד שהיה עבד ה' ובפקודתו".

כיבוש סיחון ועוג היה על פי ה' וכן נתינת הנחלה לשבט ראובן היתה על פי ה'.

דרכי האמורי

מנהגי גויים שאין בהם משום עבודה זרה, אך הם מנהגי שטות ואמונות תפלות אסורים משום "דרכי האמורי", שנאמר: "ובחֲקֵיתֵהֶם לֹא תִלְכוּ"¹³, וכן נאמר: "לֹא תַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם"¹⁴. מעשים אלה, הנכללים ב"דרכי האמורי", הם למעשה ביטויים פנימיים לתודעות תת-הכרתיות של הלאום, המכונה "אמורי". חכמים אסרו עשייה של מעשים אלה, כדי למנוע מבני העם היהודי להיגרר לאותן תחושות ותודעות תת-הכרתיות בעייתיות. כיבוש האמורי פירושו הכרעה רוחנית כנגד תרבות "דרכי האמורי".

ועם היות שבסוף סיפור מה שכבש משה, אמר 'משה עבד ה' ובני ישראל הכוס', עדיין יקשה למה בתחילה לא אמרו גם כן כמו שזכרו ביהושע בתחילה?

ואפשר לומר, שלפי שמשה השמיד שני מלכים לבד, ויהושע אחד ושלושים מלכים, לא היה כבוד ומעלה למשה שיהיה כיבוש סיחון ועוג על ידו, ולכן יחסם לבני ישראל בראש הדברים...".

הסיבה לכך ששמו של משה נזכר בסוף ואילו שמו של יהושע נזכר בתחילה, היא משום כבודו של משה שהשמיד שני מלכים בלבד לעומת יהושע שהשמיד מלכים רבים. ממשיך ה"אברבנאל":

"וממה שראוי שתבונן הוא, אם היה שכאן בא לזכור המלכים שהכה משה, למה הביא הארצות שכבש מהם? והיה ראוי שיאמר לבד סיחון מלך חשבון ועוג מלך הבשן, כמו שעשה במלכים שזכר שהכה יהושע.

והאמת הוא, שרצה להודיע שעם היות שמשה היכה שני מלכים לבד, היו אותם השניים שקולים כנגד עשרים מלכים מאותם שהיכה יהושע, ולזה הזכיר ריבוי ארצותם ועריהם הרבים".

כהמשך לדבריו הקודמים, מבאר ה"אברבנאל", שציון שמות הערים שכבש משה נועד להראות גדולתו וגבורתו של משה, שהגם שהיכה שני מלכים בלבד, ולא שלושים ואחד כיהושע, שני מלכים אלה היו שקולים כנגד מלכים רבים. וכך דרשו חז"ל¹⁵:

"קשה היה סיחון, כמגדל וחומה היה גבהו, והיה קשה מכל הבריות וארוך מכל מגדל שבעולם, ורגליו מגיעות לארץ ואין בריה בעולם יכולה לעמוד בפניו..."

קשין היו סיחון ועוג יותר מפרעה וחילותיו וכשם שאמרו שירה על מפלת פרעה וחילו כך היו ראויין לומר שירה על מפלת סיחון ועוג, אלא שבא דוד ואמר עליהם שירה, שנאמר: 'למכה מלכים גדולים כי לעולם חסדו, ויהרוג מלכים אדירים וגו' לסיחון מלך האמורי כי לעולם חסדו' וגו'".

סיחון ועוג היו שתי מעצמות אדירות רבות עצמה. בשער הכניסה לארץ ישראל נצבו שני עמודים איתנים אלה, כשומרי סף וכטריז חוצץ בין עם ישראל לארצו.

המפגש הקדום עם עוג מלך הבשן

בדברי חז"ל המפגש עם עוג מלך הבשן קדום יותר, ונקשר אל הרפאים הקדומים המוזכרים בספר בראשית¹⁶, בקשר למלחמת אברהם עם המלכים¹⁷, והוא ה"פליט"¹⁸ שבא לספר לאברהם על כך שלוט בן אחיו נשבה על ידי אמרפל וחבריו. ובמקום אחר בחז"ל¹⁹ מזוהה ה"פליט" עם תקופה קדומה יותר, תקופת המבול, ומצוין שם בגמרא, שעוג שרד מכל בני האדם שמתו בדור המבול. עוג מלך הבשן הוא דמות פרה-היסטורית, מילידי דור המבול, אשר מצאה את מותה בקרב מול עם ישראל בשנה הארבעים לנדודיהם במדבר.

⁹ רבנו בחי במדבר כא, לד.

¹⁰ ראה נידה סא ע"א.

¹¹ רלב"ג יהושע יב, א.

¹² מלבי"ם יהושע יב, ו.

¹³ ויקרא יח, ג.

¹⁴ שמות כג, כד.

⁴ מדרש תנחומא פרשת דברים ד.

⁵ בראשית יד, ה.

⁶ ראה דברים ג, יא.

⁷ ראה בראשית יד, יג.

⁸ ראה נידה סא ע"א.

על שאלות אלו משיב בעל ה"ילקוט מעם לועז"¹⁸ תשובות נפלאות ששופכות אור על פרקנו ומלמדות כי ניצחונם של ישראל אלא מול אותם מלכים הוא למעשה ניצחון על אותו לגלוג קדמון, שיצא מפי אותם מלכים שלא האמינו ששרה ילדה בן בגילה המופלג, וזו לשונו:

"בתחילה יש לכם לשאול, מה זה שנאמר 'מלך יריחו אחד', וכן בשאר המלכים, וכי ראוי לכנות מלך שמלך בעיר אחת בתואר מלך? וכיצד יתכן שבארץ ישראל ישלטו ל"א מלכים? ועוד: מה הטעם שהזכיר בכל מלך המספר 'אחד'? ועוד: למה חזר הכתוב וכתב 'כל מלכים שלשים ואחד'?"

אבל כל התמיהות האלו מתיישבים יפה, שעליכם לדעת שביום שנגמל יצחק עשה אברהם משתה גדול, כמו שנאמר בפרשת וירא: 'ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק', ובאותו משתה נטלו חלק כל ל"א המלכים שהיו אז בעולם, ולכל אחד מן המלכים האלה היתה עיר אחת או כפר אחד בארץ כנען, והעמיד שם הגמון במקומו. שכל מלך שלא היה לו כפר או עיר בארץ ישראל לא נחשב למלך... לפי שהיתה ארץ ישראל חשובה מאד בעיני האומות, וכולם חשקו בה, כמו שנאמר: 'ואתן לך ארץ חמדה' וגו'. וכיון שלכל המלכים היה חלק בארץ ישראל, הזמין אברהם את כולם למשתה.

נמצא שהשתתפו במשתה ל"א מלכים ול"א הגמונים, מלבד שאר גדולי המלכות שאין להם מספר, שבודאי לקח עמו כל מלך הרבה מאנשי מלכותו. ואותם ל"א המלכים שהיו במשתה, הם עצמם נהרגו. שתכלית המשתה שעשה אברהם היה בשבילם, שלא האמינו ששרה ילדה ואמרו שעשתה תחבולות כדי שיהיה לה חלב בדרים להיניק. וכדי להוציא הטעות מליבם לא גמל אברהם את יצחק עד שנעשה גדול. ובזה האמינו, שהרי בודאי אילו היה כדבריהם היה גומל אותו מיד. וכיון שהגמילה פירסמה הנס, עשה משתה גדול. ולכן אף הזמין המלכים. וכיון שארצותיהם היו מיועדות ליצחק, רצה הקב"ה להאריך חייהם של המלכים האלו עד ד' מאות שנה, כדי שיראו המלכים שזרעו של יצחק נתרבה ליותר מששים רבוא והם יבואו לירש ארצותם.

ומכאן אנו למדים שיהושע הרג ל"א מלכים ול"א הגמונים שמשלו בכל העולם. שגם ההגמונים האלו היו כמו מלכים שמשלו בהרבה ארצות. ולכן נאמר 'מלך יריחו אחד', אף על פי שהיה לו הגמון שהיה כמו מלך, אין ראוי לכנות מלך אלא את מלך יריחו בלבד. ומן הטעם הזה אף נאמר 'כל מלכים שלשים ואחד', של"א ההגמונים אינם בכלל המלכים.

וכבר נתבאר לעיל שכל הפסוקים האלו המונים את ל"א המלכים נקראים 'שירה', וזו אחת מד' השירות שבכ"ד כתבי הקודש. כי אנו צריכים להודות ולשבח להקב"ה על מפלתם של רשעים, כמו שנאמר: 'באבוד רשעים רנה', שגם שירת הים היתה שירה על מפלתם של רשעים, כמו שנאמר: 'אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים', ואף שירה זו על מפלת רשעים, כמו שנאמר: 'כן יאבדו כל אויביך ה'".

שלושים ואחד מלכים ממלכי אומות העולם תקעו יתד בארץ ישראל ודאגו שתהיה להם שם אחיזה. הם הקימו מעין שגרירות של מדינתם בארץ ישראל, כי מפורסם היה בעולם שמלך שאין לו אחיזה בארץ הקודש, לא יכול להיקרא מלך.

משה רבנו נלחם מול תרבות דרכי האמורי

משה רבנו נבחר להכריע במאבק הרוחני נגד תרבות "דרכי האמורי" ולא בכדי. חז"ל¹⁵ אומרים, שמשה רבנו נקרא "טוביה" על שם הטובה הגדולה שהגיעה לעולם עם היוולדו. בגיל צעיר יצא וראה את סבלות בני עמו, ולא יכול היה להבליג עד שהיכה את המצרי, הטמין אותו בחול והזדרז לברוח למדיין, ושם במדיין הזדרז להושיע את בנות יתרו ולסייע בעדן. משה רבנו נלחם על הצדק והיושר, על הטוב העולמי, ועשה כל שביכולתו למען סילוק הרשעה וגילוי דבר ה' בעולם.

חשיבות המלחמה מול סיחון ועוג

בספר תהלים אנו מוצאים דברי שירה ובהם שירת הלל וניצחון על מפלתם של מלכי האמורי, "לְמַפְּה מְלָכִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ: וַיַּהַרְג מְלָכִים אֲדִירִים כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ: לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ: לְעוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ: וְנַתַּן אֲרָצָם לְנַחֲלָה כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ: נִחַלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדוֹ כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ"¹⁶.

המסע לארץ ישראל כולל בתוכו משימות ואתגרים, ובהם עמלק, מואב, מדין וכו', אך דוד המלך בוחר לציין דווקא את סיחון ועוג. לכאורה מתבקש היה, להוסיף בתים נוספים כמו: "למכה עמלק כי לעולם חסדו", "למפר עצת בלק ובלעם כי לעולם חסדו" כדו'?

מכיוון שבחר דוד נעים זמירות ישראל, להזכיר בשיר ההלל והניצחון דווקא את סיחון ועוג, המסקנה המתבקשת היא, שהמלחמה מול מלכי האמורי סילקה את המונע המרכזי שלנו מלהיכנס לארץ ישראל.

יש ממושיך ויש יורש

בהמשך, לגבי מלחמת יהושע במלכי עבר הירדן המערב, הכתוב מציין את מספר המלכים - שלושים ואחד - ואינו סומך עלינו המעיינים שנדע להגיע למסקנה זו לבד על ידי ספירת שמות המלכים. חז"ל עומדים על כך ודורשים:

"אמר רבי יהושע בן מנחמה: אותן ששים ושנים מלכים שהרג יהושע, כולם היו במשתה של אברהם אבינו, ולא שלושים ואחד היו אלא כי ההיא דאמר רבי ברכיה ורבי חלבו ורבי פרנך משום רבי יוחנן: 'מלך יריחו אחד' - מה תלמוד לומר 'אחד', אלא הוא ואנטקיסור שלו".

אמנם היו שלושים ואחד מלכים, אך לכל אחד היה שר צבא, והנה כולם ישבו במשתה עם אברהם אבינו ביום שבו גדל יצחק ונגמל מן ההנקה להיות ניזון משאר מאכלים, "וַיַּעַשׂ אֲבָרְהָם מִשְׁתֶּה גְּדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֵל אֶת יִצְחָק"¹⁷. מדרש זה מדרש פליאה הוא - מה ראה אברהם להזמין את כל אותם מלכים, ומה גרם לאותם מלכים להתרכז במקום אחד, בעבר הירדן המערבי, ובמה זכו להאריך ימים כל כך, מימי אברהם אבינו ועד השנה הארבעים לצאת בני ישראל ממצרים!?

¹⁵ ראה סוטה יב ע"א.

¹⁶ תהלים קלו, יז-כב.

¹⁷ בראשית כא, ח.

¹⁸ ילקוט מעם לועז יהושע יב, ח.

כלומר לפי הירושלמי צורת הכתיבה של עשרת בני המן ושלושים ואחד המלכים רומזת לכך ששלטון הרשע הוא רעוע ומט ליפול, ואילו לפי הבבלי צורת הכתיבה רומזת לכך שלשלטון הרשע לא תהיה קימה לאחר נפילתו, ועל כך באה השירה הגדולה.

ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה

הגמרא בברכות²¹ אומרת:

“אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מאי דכתיב ‘פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה’, כנגד מי אמר שלמה מקרא זה? לא אמרו אלא כנגד דוד אביו, שדר בחמשה עולמים ואמר שירה:

דר במעי אמו ואמר שירה, שנאמר: ‘ברכי נפשי את ה’ וכל קרבי את שם קדשו’.

יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה, שנאמר: ‘ברכו ה’ מלאכיו גברי כח עושי דברו לשמע בקול דברו ברכו ה’ כל צבאיו וגו’.

ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה, שנאמר: ‘ברכי נפשי את ה’ ואל תשכחי כל גמוליו’...

ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה, שנאמר: ‘יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה’ הללויה’.

נסתכל ביום המיתה ואמר שירה, שנאמר: ‘ברכי נפשי את ה’ ה’ אלקי גדלת מאד הוד והדר לבשת’.

בחמישה זמנים אמר דוד המלך שירה, ומקורם בספר תהלים. שירה ראשונה שר על החסד שנעשה עמו בזמן שדר במעי אמו בתחילת יצירתו, שירה שניה שר כשיצא לאויר העולם וראה את גרמי השמים והכיר בגדולתו יתברך, שירה שלישית שר כאשר ינק חלב מאמו, שירה רביעית שר על מפלתם של רשעים, שהיא טובה להם ולעולם²², ושירה חמישית שר כאשר נסתכל ביום המיתה.

אברהם התחיל, משה המשיך ויהושע גמר

המלחמה מול מלכי האמורי בעבר הירדן המזרחי, ומול שלושים ואחד המלכים בעבר הירדן המערבי, מחדדת בקרב האומה מהי המגמה שלשמה נכנסנו לארץ ישראל. תפקידנו הוא לעמוד בפרץ ולהקים מערכה אל מול מי שמפריע לאור האלקי להופיע במציאות. אברהם אבינו סולל את הדרך בהנחלת התודעה בקרב העמים בערכו משתה גדול ביום גמילת יצחק בנו, משה רבנו המשיך בעמדו מול סיחון ועוג, ויהושע גמר על ידי כיבוש עבר הירדן המערבי בתחילה ושאר שטחי ארץ ישראל בהמשך.

אברהם אבינו הזמין את מלכי העמים למשתה גדול, שבו נפל דבר והוכח למעלה מכל צל של ספק, שיצחק הקטן הוא בנם הביולוגי של אברהם ושרה ואין שום מקום לספקות וערעורים. במעמד זה הוברר כבל עם ועולם, שיש ממשיך לבית אברהם, ויש יורש לארץ המובטחת.

המשתה הגדול שערך אברהם ביום היגמל את יצחק, הוא חלק ממאבק האיתנים רב השנים על ירושת נחלת אבותינו. אברהם אבינו חוקק בתודעה העולמית את הקשר והחיבור שבין עם ישראל לארץ נחלתו.

תחילה עסקנו במלחמתו של משה רבנו מול מלכי האמורי - מלחמת תרבות של טוב מול רע, ואחריה באה מלחמתו של יהושע מול שלושים ואחד המלכים - מלחמה למען מימוש הבטחת הארץ על ידי כיבושה והנחלתה לבני ישראל.

אריח על גבי אריח ולבנה על גבי לבנה

הגמרא במגילה¹⁹ אומרת על אופן כתיבת שמותיהם של עשרת בני המן במגילת אסתר:

“אמר רבי חנינא בר פפא: דרש רבי שילא איש כפר תמרתא, כל השירות כולן נכתבות אריח על גבי לבנה ולבנה על גבי אריח, חרץ משירה זו ומלכי כנען, שאריח על גבי אריח, ולבנה על גבי לבנה. מאי טעמא? שלא תהא תקומה למפלתן”.

דרשת רבי שילא נותנת טעם לשינוי צורת הכתיבה בין השירות השונות. עשרת בני המן ושלושים ואחד מלכים רשומים אריח על גבי אריח ולבנה על גבי לבנה, כתב על גבי כתב וחלק על גבי חלק. הר"ן שם מבאר, שהמשל הוא, שכשבאים לחזק חומה, אם החומה שווה בשני ראשיה אי אפשר לחזקה כל כך כמו בחומה שיש בה בליטות, שאם יש לה בליטות אפשר להוסיף על הבנין ולחזקו. בשירות אלו שנאמרו על מפלתם של רשעים, הטורים של הכתב ישרים ללא בליטות, וזה בא לרמז שלא יתחזקו ולא תהא תקומה למפלתם.

דרשה דומה מוזכרת בירושלמי²⁰, וזו לשון הירושלמי:

“שירת הים ושירת דבורה נכתבין אריח על גבי לבנה ולבנה על גבי אריח, עשרת בני המן ומלכי כנען נכתבין אריח על גבי אריח ולבנה על גבי לבנה, דכל בינין דכן לא קאים”.

ה“עלי תמר” על הירושלמי שם עומד על הבדל דק שקיים בין הירושלמי לבבלי, וכה דבריו:

“נראה לי שיש הבדל בין שני טעמים אלו, שלטעמו של הירושלמי, ביאורו שכן בנין כזה הוא בנין רעוע שאין לו קיום ועתיד ליפול, סמל לשלטון הרשע שהוא שלטון רעוע ובמהרה יפול כמו שנפלו מהרה עשרת בני המן, ורק שלטון המבוסס על צדק הוא בנין עדי עד.

אכן לטעמו של הבבלי, עניינו שהוא סמל לשלטון הרשע לא יקום אחרי נופלו”.

²¹ ברכות י ע"א.

²² ראה מהרש"א שם ד"ה פיה.

¹⁹ מגילה טז ע"ב.

²⁰ ירושלמי מגילה פ"ג, ה"ז.